

Рішення
разової спеціалізованої вченої ради
про присудження ступеня доктора філософії
Національного наукового центру «Інститут судових експертиз
ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса» Міністерства юстиції України

Здобувач ступеня доктора філософії **Сліпець Олена Олексіївна**, 1976 року народження, громадянка України, освіта вища, у 1998 році закінчила Полтавський державний педагогічний інститут ім. В. Г. Короленка та отримала диплом з відзнакою освітньо-кваліфікаційного рівня спеціаліст за спеціальністю «Початкове навчання, практична психологія», працює завідувачем відділу комп'ютерно-технічних досліджень та досліджень у сфері інформаційних психологій Донецького науково-дослідного експертно-криміналістичного центру МВС України, виконала акредитовану освітньо-наукову програму третього рівня вищої освіти (PhD) «Доктор філософії» за спеціальністю 081 «Право».

Разова спеціалізована вчена рада, утворена наказом Національного наукового центру «Інститут судових експертиз ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса» Міністерства юстиції України від 17 липня 2026 року №134/12-01, у складі:

Голови разової спеціалізованої вченої ради – Петрової Ірини Анатоліївни, доктора юридичних наук, професора, головного наукового співробітника Національного наукового центру «Інститут судових експертиз ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса» Міністерства юстиції України;

Рецензентів – Попович Ірини Миколаївни, доктора юридичних наук, старшого дослідника, головного наукового співробітника Національного наукового центру «Інститут судових експертиз ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса» Міністерства юстиції України;

Хоши Вадима Віталійовича, кандидата юридичних наук, старшого дослідника, завідувача відділу підвищення кваліфікації судових експертів Національного наукового центру «Інститут судових експертиз ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса» Міністерства юстиції України;

Офіційних опонентів – Шепітько Валерія Юрійовича, доктора юридичних наук, професора, професора кафедри криміналістики Національного юридичного університету ім. Ярослава Мудрого;

Бідняк Ганни Сергіївни, кандидата юридичних наук, доцента, старшого наукового співробітника науково-дослідної лабораторії превентивної діяльності та соціологічних досліджень Дніпровського державного університету внутрішніх справ,

на засіданні 10 вересня 2026 року прийняла рішення про присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 08 Право Сліпець Олені Олексіївні на підставі публічного захисту дисертації «Теоретико-правові методичні та організаційні засади судово-психологічної експертизи неповнолітніх у кримінальному процесі» за спеціальністю 081 «Право».

Дисертацію виконано у Національному науковому центрі «Інститут судових експертиз ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса» Міністерства юстиції України, Харків.

Науковий керівник – доктор юридичних наук, професор, заслужений діяч науки і техніки України Сімакова-Єфремян Елла Борисівна.

Дисертацію подано у вигляді спеціально підготовленого рукопису із дотриманням вимог пункту 6 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 (із змінами, внесеними постановами Кабінету Міністрів України від 21 березня 2022 року № 341, від 19 травня 2023 року № 502, від 03 травня 2024 року № 507), зокрема, вона є одним із перших в Україні комплексним науковим дослідженням, у якому розроблено теоретичні, методологічні й організаційні основи судової психологічної експертизи неповнолітніх, які виконують конкретне завдання, яке полягає у виокремленні систем кінцевих завдань судової психологічної експертизи неповнолітніх у кримінальному судочинстві відповідно до юридичного значення експертного дослідження; запропонуванні групування (підвиди) судової психологічної експертизи дітей відповідно до потенційного юридичного значення експертизи, кінцевих завдань, предмета й об'єкта дослідження; запропонуванні авторського визначення спеціальних знань у сфері судової психологічної експертизи неповнолітніх у кримінальному провадженні; запропонуванні систем загальноправових принципів судової психологічної експертизи неповнолітніх на основі принципів судової експертної діяльності в контексті стандартів дружнього до дитини правосуддя; обґрунтуванні системи принципів експертного судового психологічного дослідження дітей; формулюванні визначення вихідних даних судової психологічної експертизи; розробленні єдиного алгоритму дій експерта у ході судового психологічного дослідження неповнолітнього в кримінальному провадженні; застосуванні диференційного підходу до виокремлення предметних видів судових психологічних експертиз щодо неповнолітніх; застосуванні методів судової експертизи в судовій психологічній експертизі дітей; застосуванні методів у ході експертного обстеження дитини; формулюванні питань, які ставляться на вирішення експерта-психолога відповідно до завдань доказування та предмета дослідження; формуванні поняття предмета судової психологічної експертизи дітей, що має істотне значення для галузі знань 08 Право. Дисертація виконана державною мовою із дотриманням вимог до оформлення дисертації, встановлених МОН України.

Здобувачка має 16 наукових публікацій за темою дисертації, з них 5 статей у періодичних фахових виданнях України, 1 стаття у міжнародному виданні, що входить до наукометричної бази Scopus, 1 стаття у міжнародному іноземному виданні, 8 тез доповідей на науково-практичних конференціях та 1 розділ монографії, які відповідають вимогам пунктів 8, 9 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення

разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, зокрема:

1. Сліпець О. О. Практика проведення судових психологічних експертиз щодо дітей в період повномасштабного вторгнення РФ в Україну. *Захист прав дітей в умовах воєнного стану : колективна монографія*. Львів, Торунь : Liha-Pres, 2025. 1232 с. С. 892–914. (Розділ колективної монографії)

DOI: 10.36059/978-966-397-560-3-38.

URL: <http://catalog.liha-pres.eu/index.php/liha-pres/catalog/book/437>.

2. Filipenko N., Shevchuk V., Lukashevych S., Yazan N., Slipets O. Legal and Psychological Principles of Preventing Sexual Violence Against Children: International Experience and Realities of Ukraine. *Integrated Computer Technologies in Mechanical Engineering (ICTM 2023)*. Lecture Notes in Networks and Systems, vol 996. Springer, Cham, 2024. P. 271–300. (Scopus)

DOI: 10.1007/978-3-031-60549-9_21.

URL: https://link.springer.com/chapter/10.1007/978-3-031-60549-9_21.

3. Сліпець О. О. Психологічна експертиза неповнолітніх потерпілих як дослідження ушкодженого психологічного розвитку. *Теорія та практика судової експертизи і криміналістики*. 2008. Вип. 8. С. 605–610.

4. Сліпець О. О. Теоретичні аспекти судово-психологічної експертизи типологічних особливостей особистості. *Теорія та практика судової експертизи і криміналістики*. 2019. Вип. 20 (2). С. 505–521.

DOI: 10.32353/khrife.2.2019.40.

URL: <https://khrife-journal.org/index.php/journal/article/view/351/371>.

5. Filipenko N., Spitsyna H., Lukashevych S., Yazan N., Slipets O. Combating Child Sexual Violence and Exploitation: Psycho-Legal Experience of Ukraine and the World. *Архів кримінології та судових наук*. 2023. № 2 (8). С. 38–64.

DOI: 10.32353/acfs.8.2023.02

URL: <https://archive-criminology.com.ua/journal/article/view/65/62>.

6. Сліпець О. О. Особливості організації призначення і проведення судових психологічних експертиз щодо дітей, які перебувають у контакті із законом. *Наукові перспективи*. 2025. Вип. № 8 (62). С. 1019–1032.

DOI: 10.52058/2708-7530-2025-8(62)-1019-1031.

URL: <https://perspectives.pp.ua/index.php/np/article/view/28211/28174>.

7. Сліпець О. О., Чуприна Ю. О. Тактика призначення та проведення судово-психологічної експертизи щодо неповнолітніх у контексті дружнього до дитини правосуддя. *Alfred Nobel University Journal of Pedagogy and Psychology*. 2026. № 1 (31). С. 218–229.

DOI: 10.32342/3041-2196-2026-1-31-19.

URL: <https://pedpsy.duan.edu.ua/images/PDF/2026/1/20.pdf>.

8. Slipets O. Legal Basis for Forensic Psychological Examinations of Children in Contact with the Law. *Visegrad Journal on Human Rights*. 2025. № 3. P. 82–89. (Стаття в іноземному виданні).

DOI: 10.61345/1339-7915.2025.3.13.

URL: <https://journal-vjhr.sk/wp-content/uploads/2025/10/15.pdf>.

9. Сліпець О. О. Щодо поняття «вихідні дані» для проведення судової експертизи. *Актуальні питання судової експертизи і криміналістики*: зб. мат-лів міжнар. наук.-практ. конф. з нагоди ювілеїв видатних учених: 95-річчя від дня народження Л. Ю. Ароцкера («Ароцкерівські читання») і 105-річчя від дня народження М. В. Салтевського (м. Харків, 19 травня 2023 р.). Харків : ННЦ «ІСЕ ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса», 2023. С. 278–279.

10. Сліпець О. О. Взаємодія учасників кримінального провадження у ході розслідування правопорушень щодо неповнолітніх як умова забезпечення принципу дотримання найкращих інтересів дітей. *Актуальні проблеми кримінально-правового, кримінального процесуального та криміналістичного забезпечення протидії злочинності в сучасних умовах*: матер. міжнар. наук.-практ. конф. (м. Дніпро, 20 грудня 2024 р.). Дніпро : Дніпров. держ. ун-т внутр. справ, 2024. С. 258–260.

11. Сліпець О. О. Висококонфліктне розлучення та феномен домашнього насилля: психологічний аспект. *Сучасні напрямки розвитку судової експертизи та криміналістики* : збірник всеукр. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 5 вересня 2024 р.). Одеса : Видавництво «Юридика», 2024. С. 424–427.

12. Сліпець О. О., Хара О. Б. Особливості отримання вихідних даних під час судово-психологічного дослідження дітей дошкільного віку. *Актуальні питання судової експертизи судової експертизи і криміналістики* : зб. мат-лів міжнар. наук.-практ. конф. з нагоди 100-річчя від дня народження М. С. Романова (м. Харків, 17 травня 2024 р.). Харків, 2024. С. 236–239.

13. Сліпець О. О., Чуприна Ю. О. Особливості отримання експертних вихідних даних під час судово-психологічного дослідження підлітків. *Криміналістика та судова експертиза: сучасний стан і перспективи розвитку* : мат-ли II Всеукр. наук.-практ. конференції з нагоди 25-річчя Експер. служ. МВС України (м. Київ, 20 червня 2025 р.). Київ : ДНДЕКЦ МВС України, 2025. С. 605–608.

14. Сліпець О. О. До питання групування експертних психологічних досліджень дітей, призначених у ході розслідування кримінальних проваджень. *Судова експертиза: європейська інтеграція та цифрова трансформація*: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Львів, м. Кишинів, м. Київ, м. Одеса, 5 листопада 2025 р.). Львів : Видавництво «Растр 7», 2025. С. 378–381.

15. Сліпець О. О. Розвиток завдань судової психологічної експертизи відеозапису процесуальної дії у кримінальних провадженнях, учасниками яких є діти. *Актуальні проблеми досудового розслідування та протидії злочинності у сучасних умовах* : мат-ли Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Дніпро, 31 жовтня 2025 р.). Дніпро : Дніпров. держ. ун-т внутр. справ, 2025. С. 185–188.

16. Сліпець О. О., Чуприна Ю. О. Психологічні аспекти експертного дослідження дітей у кримінальному провадженні. *Практична психологія у сучасному вимірі* : мат-ли XVII Міжнар. наук.-практ. конф. студ., аспірант. та науков. (м. Дніпро, 21 квітня 2026 р.). Дніпро : Університет імені Альфеда

Нобеля, 2026. С. 281–284.

У дискусії взяли участь голова, члени разової спеціалізованої вченої ради та висловили зауваження:

Голова разової спеціалізованої вченої ради Петрова І. А., доктор юридичних наук, професор, головний науковий співробітник Національного наукового центру «Інститут судових експертиз ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса» Міністерства юстиції України. Зауважень немає.

Рецензент Попович І. М., доктор юридичних наук, старший дослідник, головний науковий співробітник Національного наукового центру «Інститут судових експертиз ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса» Міністерства юстиції України. Зауваження:

1. Під час аналізу закономірностей формування наукових категорій, понять, досліджуючи складові елементів положень про призначення й проведення судової психологічної експертизи, авторка цілком виправдано застосувала історичний метод (с. 35, с. 44–47, с. 52, с. 59–60, с. 64–65, с. 69, с. 71, с. 79–80). Разом з тим, підрозділ, присвячений історії розвитку судової психологічної експертизи неповнолітніх у дисертації відсутній. На думку рецензента, його наявність сприяла би більш повному розкриттю теми.

2. Питанню дослідження принципів та методів судового експертного дослідження дітей присвячено значну частину дисертації (у трьох підрозділах), що є зрозумілим з огляду на складність та важливість проблеми (с. 159–179, с. 179–205, с. 205–216). Водночас значний обсяг тексту ускладнює сприйняття позиції авторки. Ілюстрування матеріалу, а саме подання системи принципів й системи методів у вигляді схем сприяло би чіткості викладу й спростило б сприймання матеріалу.

3. У розділі 1.4 «Спеціальні знання суб'єктів судової психологічної експертизи» проаналізовано програми стажування за експертною спеціальністю 14.1 «Психологічні дослідження» й обґрунтовано необхідність їх модифікації відповідно до актуальних завдань судової психологічної експертизи неповнолітніх (с. 114–117, с. 122–125, с. 129, с. 130). Водночас автор не запропонувала свого бачення змісту програми підготовки за експертною спеціальністю 14.1 – Психологічні дослідження. Наявність такої пропозиції могла б підсилити новизну дослідження.

4. Авторка дослідила позицію зарубіжних науковців щодо предмета й об'єкта науки психології, методів наукового дослідження, опитувань дітей, оцінювання висновків експертів (с. 69–70, с. 60, с. 176–177, с. 306–308). Водночас методичні підходи до проведення судових психологічних експертиз в інших країнах згадані побіжно. Наявність та аналіз такої інформації позитивним чином вплинули б на повноту наукового дослідження.

Рецензент Хоша В. В., кандидат юридичних наук, старший дослідник, завідувач відділу підвищення кваліфікації судових експертів Національного наукового центру «Інститут судових експертиз ім. Засл. проф.

М. С. Бокаріуса» Міністерства юстиції України. Зауваження:

1. У дисертації приділено увагу диференціації методів дослідження; серед окремих методів – виокремлено експериментально-психологічні (с. 202–203). Водночас, не роз'яснюється, яким чином підтверджується валідність та надійність експериментально-психологічних методів. Під час захисту хотілося б почути думку здобувача з приводу висловленого.

2. Авторка неодноразово посилається на результати опитування судових експертів й слідчих, що розслідують кримінальні провадження щодо дітей (с. 48, с. 56, с. 90, с. 285, с. 291), в додатках розміщено форми бланків опитування, однак не надано узагальнених результатів відповідей слідчих та експертів. На нашу думку, наявність такої таблиці у додатку дозволила би більш повно узагальнено продемонструвати позиції практиків правозастосування й судових експертів.

3. У роботі вказано на те, що чинні норми Кримінального процесуального кодексу України й відомчі нормативні акти, які регулюють питання проведення судових експертиз, не надають потерпілому чи його представнику, на відміну від сторони захисту, права самостійно призначити судову експертизу чи клопотатися про її призначення перед слідчим суддею, що може обмежувати права потерпілої дитини, й вважає доцільним доповнити ст. ст. 243, 244 КПК України указівкою на право потерпілого і його представника звертатися до слідчого судді про призначення судової експертизи або самостійно її призначати (с. 42, с. 130). При цьому, ані в тексті дисертації, ані в її додатках не наведено формулювання щодо редакції запропонованих змін до вказаних статей, що підкреслило б значущість результатів дослідження для законотворення.

4. Дисертанткою досліджено питання про суб'єктів судової психологічної експертизи неповнолітніх у кримінальному провадженні у підрозділі з назвою «Спеціальні знання суб'єктів судової психологічної експертизи неповнолітніх у кримінальному провадженні» (с. 114-127). Водночас вбачається доцільним більш чітко розмежувати питання спеціальних знань та суб'єктів судової психологічної експертизи неповнолітніх, виокремивши їх в самостійні підрозділи, або змінивши формулювання назви розділу.

Офіційний опонент Шепітько Валерій Юрійович, доктор юридичних наук, професор, професор кафедри криміналістики Національного юридичного університету ім. Ярослава Мудрого. Зауваження:

1. Дисертантка у своєму дослідженні указала на значну завантаженість судових експертів-психологів, які є співробітниками державних спеціалізованих установ, як на чинник, що негативно впливає на строки проведення судово- психологічних експертиз щодо неповнолітніх. Як аргументи було надано відомості Міністерства юстиції України, які відображають залишки невиконаних судово-психологічних експертиз в НДУСЕ України, кількість експертиз цього виду, що виконуються в строк понад 3 місяці, а також результати опитування слідчих, які називають

тривалий час проведення судово-психологічних експертиз щодо дітей однією із вагомих проблем (с. 50–51). При цьому авторка не висвітлює ролі судових експертів-психологів, що є працівниками системи НДЕКЦ МВС Україна, а також приватних судових експертів-психологів. Тож важливо почути думку дисертантки з цього приводу.

2. Під час дослідження авторка торкнулася висвітлення негативного впливу російської війни проти України на життя дітей та особливостей проведення судової психологічної експертизи щодо неповнолітніх (с. 235, 236) й відобразила відповідні зміни в групах вихідних даних (с. 242). Однак серед виокремлених дисертанткою підвидів судової психологічної експертизи дітей відсутній такий, що стосується саме злочинів, пов'язаних із війною. Виникає питання: Чи не потребувало це положення окремого обґрунтування?

3. Межам компетенції судового експерта щодо судової психологічної експертизи неповнолітніх присвячено окремий підрозділ дисертації (с. 221–228). Водночас широко відома дискусія щодо розмежування компетенції судового експерта-психіатра і судового експерта-психолога. Потребує додаткового роз'яснення під час захисту й питання: яким чином експерт-психолог може пересвідчитися у тому, що дитина, яка підлягає дослідженню, не страждає на психічний розлад?

4. Авторка детально зупинилася на проблемі експертного обстеження дитини у спосіб, який попереджує повторну травматизацію. У Керівних принципах Комітету Міністрів Ради Європи щодо правосуддя, дружнього до дітей, серед іншого, йдеться і про необхідність зменшення кількості опитувань дитини (с. 37–39). Як відомо, в Україні впроваджена система закладів Барнахус – спеціальних центрів по роботі з дітьми, які стали свідками або постраждали від насильства. Ці центри створені для надання відповідної допомоги (медичної, лікувальної, психологічної та ін.) та з метою комплексного обстеження дитини різними спеціалістами. Водночас у дисертації питання інтеграції закладів Барнахус й діяльності судових експертів-психологів не висвітлено. Тому, під час захисту потребує додаткового роз'яснення необхідність та доцільність такої інтеграції.

Офіційний опонент Бідняк Ганна Сергіївна, кандидат юридичних наук, доцент, старший науковий співробітник науково-дослідної лабораторії превентивної діяльності та соціологічних досліджень Дніпровського державного університету внутрішніх справ. Зауваження:

1. Дисертантка у своїй роботі окреслила шляхи вдосконалення процедур призначення й проведення судової психологічної експертизи дітей у кримінальному провадженні. Зокрема, запропонувала зміни до Науково-методичних рекомендацій з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень, указала на важливість створення методичних матеріалів для практиків правозастосування та для судових експертів-психологів, які б окрім переліченого уміщали б теоретичні положення щодо предмету дослідження, основні терміни, алгоритм

дослідження. Водночас ці важливі в практичному відношенні положення лишилися розпорошеними в тексті й не отримали систематизованого викладу.

2. Науковий і практичний інтерес являє дослідження авторкою системи понять судової психологічної експертизи неповнолітніх у кримінальному провадженні (с. 216–221), сформульоване твердження про доцільність включення розділу, який містить основні поняття підвиду експертизи є обґрунтованим. Водночас, на нашу думку, наведений у додатку словник термінів позбавлений низки термінів, які відображають юридичне значення й основні поняття кожного з виокремлених авторкою підвидів судової психологічної експертизи дітей. Доповнений таким чином словник підсилив би практичне значення роботи.

3. Як вказано у вступній частині дисертації, одним із джерел емпіричних даних є опитування 207 слідчих та 15 судових експертів (с. 2526), один із умовиводів, який зробила авторка на підставі опитування, стосується оптимізації підготовки й проведення судово-психологічної експертизи неповнолітніх (с. 47–48), якими є розроблення додаткових методичних рекомендацій для суддів, слідчих, прокурорів, обмін думками й досвідом між суддями, слідчими, прокурорами, проведення регулярних спільних тренінгів і семінарів, потребу в спільному обговоренні складних і нетипових випадків на конференціях, навчальних заходах чи нарадах, впровадженні регламентованих процедур для обміну інформацією. Водночас, у дослідженні відсутнє обґрунтування репрезентативності вибірки, що не дозволяє повною мірою оцінити статистичну достовірність отриманих результатів та міру ефективності запропонованих інновацій.

4. У підрозділі 2.5 «Межі компетенції судового експерта в ході судової психологічної експертизи неповнолітніх» (с. 221–227) диференційовано сутність та зміст понять «компетентність» та «компетенція», проаналізовано процесуальну та спеціальну (в авторському підході – наукову) компетенцію судового експерта, але відсутні чіткі критерії та показники меж компетенції судового експерта, який здійснює судово – психологічну експертизу загалом і неповнолітніх зокрема.

Результати відкритого голосування:

«За» – 5 (п'ять) членів ради.

«Проти» – немає.

На підставі результатів відкритого голосування разова спеціалізована вчена рада присуджує **Сліпещь Олені Олексіївні** ступінь доктора філософії з галузі знань 08 Право за спеціальністю 081 «Право».

Відеозапис трансляції захисту дисертації додається.

Голова разової
спеціалізованої вченої ради

Ірина ПЕТРОВА